

MAGYAR HADISZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

Katonai rendtartás 1650-ből.

Edictum publicum consensu tam illustrissimi domini generalis, quam etiam domini iudicis, senatus et electæ communitatis regiæ liberæque civitatis huius portis civitatis applicatum.

Mínthogy semmi rendek jó gondviselés nélkül dolgokat végben nem vihetik, szükség, hogy az két vagy három rendek között oly edictumot adjunk ki, az ki mellett az ő felsége szolgálói, mind az res publicának tagjai és az városnak minden lakosi békességben élhet vén, meg is maradhassanak helyekben.

1. Elsőben is minthogy mindenek felett az kapukra lévén nagyobb vigyázás, szükség arról is tegyünk emlékezetet többi előtt, az kire két főgondviselőt adott Isten oltalmunkra, generális és főbíró urunkat, ő nagyságát és ő kegyelmét, annak utána kétrendbeli gondviselőket, úgymint porkoláb uramékat, hogy az kaput megnyitván reggel magok kezével, ne mások által, mivel ő kegyelmeknek jár tisztek szerint hiteken s idvességekben is. Annak utána az kulcsokat generális urunk ő nagyságának és főbíró uramnak vivén, magok az kapun legyenek, úgy hogy minden haladék nélkül reggeltől fogvást estvéig az kapu porkoláb nélkül ne találtassék életek s tisztek vesztése alatt. Mikor egyik porkoláb kapu nyitás- vagy záráskor egyik kapura megyen, az másik az másra menjen nyitni vagy bezárni s arra hit nélkül való embert ne bocsássanak.

2. Az strázsa mesternek az strázsákon teljes hatalma vagyon, úgy hogy hírek nélkül s akarátjok ellen ő kegyelmeknek egy gyalogot is el ne merjen küldeni senki, hanem éjjel-nappal ha ki mit vét az strásán, másnap az kapun törvényt látván porkoláb és hadnagy uraimékkal reá, meghaljon érette, ha csak ahová találtatik is valamelyik, kiváltképen éjtszaka; kihez képest minden éjtszaka kétszer járja meg az strázsákat strázsamester uram.

3. Ha valakiket az fokokon talál éjtszakának idején, megfogván törvény szerint meghaljon érte, nem lévén ott senkinek dolga strásamester uramon kívül.

4. Az gyalog hadnagyok kezében levén az bot s az zászló, másoktól senkitől ne függjenek, hanem ő kegyelmektől, hanemha kinek, bizonyos szüksége vagon gyalogra, az generalisoktól vagy pedig hadnagyoktól kérjenek; levélszerjárásra se erőltesse senki az ő Felsége szükségén kívül s generalisok kívül kemény büntetés alatt.

5. Az porkolábok s hadnagyok is tempore obsidionis (= ostrom alatt) minden éjtszaka egyszer-egyszer megjárják az vártákat, az kapu között is háljanak, vigyázzván országunk s helyünknek megmaradására, életek veszedelme alatt.

6. Ha valaki éjtszaka lövést teszen az szokott tilalom ellen, akár csak kapu zárulás után, megölettessék, mivel az tűznek idején, az ellen-séghez való lövetés és az pártütés kívül nem szabad lőni.

7. Valaki szablyát vonson valakihez haragból, keze vágattassék el kedvezés nélkül.

8. Az kik pedig vért tesznek másokon, megölettessenek.

9. Valaki valami háborúságot, zendülést csinál az kapun vagy az városban, megölettessék.

10. Az strásamester minden éjtszaka kétszer, éjfélig egyszer, éjfél után másszor az vártákat megkerülje, így felel meg tisztének, másképen tisztí vész el érte.

11. Ha valami féelmes hírek lesznek, az porkolábok és a strásamesterek az hadnagyokkal az kapun háljanak és ne csak az strásamesterek, hanem porkoláb uraimék is lejövén az vártákról, egyszer-egyszer az várost megkerüljék tiszték s becsületek elvesztése alatt, hogy így az vigyázásnak szünete ne legyen.

12. Akármí vagy nagy vagy kicsiny dolog történjék is éjtszaka, vagy lövés vagy tűz vagy akármí égi csudák, kiket mindkét magistratusának megjelentse haladék nélkül kemény büntetés alatt.

13. Ha valami gonosztevő megfogatik valami factumon (= tetten), egyenlőképen megfogassa mind az ő felsége tisztviselője s mind az nemes városnak arra rendeltetett embere és kiki az maga magistratusa eleiben vagy fogságában vivén, másnap kinek competens bírāja levén, adja az törvényes büntetésre személy válogatás nélkül.

14. Az szőlőkben, kertekben, talált kártevőket, aki ott találja, megfogja, ha bir vele; ha meg nem foghatná őket, csak ismerjék meg, magistratusa tartozik igazat tenni rólok.

15. Ha valaki az megnevezett ő felsége szolgálai és az nemes város

lakosi ellen valami háborúságot, tumultust (= zavargást) mivelne vagy csak indítana is, halálos büntetés legyen az fején.

16. Az város kerítéséhez ha találtatik valamely ház ragasztva, nagy vagy kicsiny, elhányattassék kedvezés nélkül kemény büntetés alatt; akikből illetlen veszedelmek lehetnének.

17. Ha vagy ő felsége az mi kegyelmes urunk vagy generális uramék vagy az város ellen valaki valami veszedelmes híreket hallana, kiki előtte járójának feje vesztése alatt megjelentse az dolognak igazsága szerint, egyenlőképen ellene is álljanak.

18. Valaki előttejárója ellen fegyvert fogna, a kár uton, a kár helyben, megöletessék, kiváltképen kapu vagy zászló alatt, hacsak gyalázatos szót szólana is ellenek.

19. Isten kitől oltalmazzon, ha tűz támad az városba, ilyen szokást kell követni, hogy az gyalogdobot meg kell ütni és feje vesztése alatt generális uram ő nagysága szállására kell menni zászlóstól és az hová kívántatik, egyszersmint fordíthatja az úr őket; ha pedig valamely gyalog jelen nem lenne, élete vesz el. Mivel az tűz nem csak történetből, hanem más practicából is szokott lenni, kihez képest az ő felsége képét (= képviselőjét), az város kulcsát és az ország zászlóját kell oltalmazni, az mely gyalogokból kell az kapun levőket segíteni s egyebeket is.

20. Az tűz alatt pedig hacsak történetből esik is, sok kapdosás szokott lenni nagy kárral; akik efélében találtak, törvénynyel kell kemény büntetéssel megbüntetni; ha pedig kezében tapasztalódik, meg kell mindjárt fogni és az felülmegirt mód szerint másnap magistratusa kezében adni az törvényes megbüntetésre. Vagy ha azon tűz alatt valami háborúságot indítana valaki, annál inkább ha végben is vinné, meghaljon érette.

21. Kapunyitás előtt az kis kapun jó készüléttel húsz gyalogost ki kell küldeni és az kapu eleiben gyűlt szekereket jól távol állatni, közel a kapuhoz nem bocsátani és az szekereket megnézni, mi vagyon rajtok, hogy efélékből véletlen dolog ne kövessen bennünket.

22. Az kapunyitást, zárást porkoláb uraim ne más által, hanem magok cselekedjék, magok nyissák, zárják, nem levén más arra hites, tiszték elvesztése alatt.

23. Az strásamester is, ha az éjtszakai kerülésben jár, megnézze az lakatokat, mint vannak, mivel történt már az Kassán, hogy felve-tették az lakatokat, de az reteszben nem volt verve; mert ha ezt nem miveli, egyenlő büntetése lesz az porkolábokkal.

24. Minthogy minden az jó egyességből áll, kívántatik, hogy így is megfeleljen minden rend, nem hogy az határ, hanem az hidig is senki

vásárlásért ki ne menjen, hanem az piacra hozza minden eladni való eszközöket; ki-ki mikor eleget vásárol, annak utána ha mit el nem adhatnának, az árosok és kufárok abból vegyenek kereskedésre való eszközöket. Ha ki az ő felsége drabanti feleségek közül kufárkodni akar, generális urunk ő nagyságok bíró uramnak commendálják. Annak felette az piacnak szabadságára és rendtartására úgy vigyázzanak vásárbíró uraim, hogy egyebek előtt generális uraimékre ő nagyságokra egyen főtékintet, mindenek előtt hírré tevén az vásárbírák generális uramék ő nagyságok sáfárinak avagy kulcsárinak, ha mi olyast hoznak az piacra. Ha kit penig, akármely rendben élőt, valamely piaci kapdosásban, hatalmaskodásban érnek, fa, mész, széna, káposzta és egyéb mindentéle élés és épületre való eszközöket hozó emberek az kapukon belől bebocsátassanak minden bántás nélkül. Az kik penig ez ellen cseleksznek, pálcabeli büntetéssel büntetődjenek.¹

Közli: *Kemény Lajos.*

¹ Kassa város 1650. évi jegyzőkönyvében.